

Aleg. 167.

Sprawozdanie

komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego
z czynności dotyczących się krajowej szkoły gospodarstwa lasowego
we Lwowie.

Wysoki Sejmie!

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu powziętej dnia 13. września 1888, zwołał Wydział krajowy ankietę dla wszelkich spraw dotyczących się średniej szkoły lasowej we Lwowie. W sprawozdaniu swem przedstawia Wydział krajowy swoje zapatrywania na stan obecny szkoły średniej lasowej, dalej rezultaty zwołanej ankiety w tejże sprawie, oraz w dwóch alegatach wnioski fachowych komisji dotyczące się sposobu przeprowadzenia praktyki leśniczej i rozkładu nauk, wreszcie trzeci alegat obejmuje zdanie sprawy dyrekcji szkoły z czynności za rok 1888/9.

Wynikiem tych badań są wnioski przedstawione przez Wydział krajowy, które komisya gospodarstwa krajowego przekazała do zbadania subkomitetowi, składającemu się z posłów: p. Langiego, hr. R. Potockiego i niżej podpisanego sprawozdawcy. W naradach subkomitetu brali udział członkowie kuratorji szkoły lasowej i referent tejże sprawy w Wydziale krajowym poseł Chrzanowski.

Sprawozdanie niniejsze tworzy z sprawozdaniem Wydziału krajowego pewną całość. Do wyjaśnienia dokładnego całej sprawy służyć mogą obydwa sprawozdania wzajemnie się dopełniające.

W subkomitecie w ogólnej dyskusji poruszono niektóre myśli, które winny znaleźć swe miejsce w tem sprawozdaniu przed zastanowieniem się nad sprawozdaniem Wydziału krajowego.

Z powyż wymienionego sprawozdania, z licznie a oględnie czerpanych informacji przysła komisya gospodarstwa krajowego do przekonania, że reforma i reorganizacya szkoły lasowej konieczną i nagłą stały się potrzebą. Celem szkoły lasowej w myśl statutu organizacyjnego jest: „kształcenie przyszłych gospodarzy lasowych stosownie do potrzeb kraju“.

Należy przeto zastanowić się nad kwestyą jakiego kształcenia gospodarzy lasowych stosunki krajowe wymagają, na tej podstawie ułożyć program nauk, a dopiero obmyśleć najwłaściwsze sposoby udzielania tych nauk w kierunkach teoretycznym i praktycznym.

Jeżeli o potrzebnym stopniu wykształcenia decyduje w każdym zawodzie doniosłość i ważność zakresu działania, to w gospodarstwie lasowym te wymagania stosują się głównie do obszaru i wartości lasów pod zarząd leśnikom oddawanych. W kraju naszym przeważna ilość

majątków posiada obszary lasowe mniej więcej od tysiąca do pięciu tysięcy morgów, mniejsze obszary kilkuset-morgowe nie mogłyby opłacić utrzymania samoistnego leśnika fachowego, służące one dla zaspokojenia własnych potrzeb i wymagań innych działów gospodarstwa. W takich lasach wystarczy leśnik z niższą kwalifikacją na gospodarza, byleby znał elementarne sposoby uprawy i ochrony lasów a z uczciwością łączył energię w wykonaniu danych poleceń.

Bardzo byłoby pożądanem, aby takie mniejsze obszary lasowe i gminy lasy posiadające, połączone siłami utrzymywać zechcieli wspólnych fachowych leśników.

W większych natomiast lasach kilka tysięcy morgów obejmujących, stanowiących już samoistny dział gospodarstwa, nierównie wyższy stopień wykształcenia kierującego leśnika absolutną staje się koniecznością.

Tu tylko fachowy kierownik zabezpieczy właściciela od klęsk wywołanych nieraz przez niewłaściwe prowadzenie zrębów, od strat przez wadliwe zakładanie kultur lub nieumiejętne wyzyskiwanie materiałów do użytku lub na spieniężenie przeznaczonych, tylko fachowy kierownik przysporzy właścicielowi jaknajwiększe możliwe dochody z głównych i ubocznych lasowych użytków. Rozumie się, że z większym jeszcze obszarem lasowym, zadanie leśnika coraz ważniejszym i trudniejszym się staje, takich jednak w kraju jest niewiele, a właściciele obszarów kilkanaście lub kilkadziesiąt tysięcy morgów wynoszących powinni już w akademiach lasowych szukać stosownych zarządów.

Otóż przy reformie i reorganizacji szkoły lasowej lwowskiej na to głównie baczyć należy, aby jej nie pozostawić na poziomie wiedzy niższej, szkoły dla podleśniczych, ale także pod żadnym warunkiem nie rozszerzać nauk i zakresu szkoły do rozmiarów akademii lasowej, na co ankieta jednogłośnie się zgodziła.

Szkola ta winna pozostać *średnią* szkołą lasową co też z naciskiem komisja gospodarstwa krajowego zaznacza, pragnąc tę cechę wyłącznie szkole w przyszłości zachować.

Według tej zasady powinien być ułożonym plan nauk, a wtedy wytkniętemu celowi przy trafnym wyborze sił nauczających, szkoła zupełnie odpowie, kształcąc przyszłych leśników *stosownie do potrzeb kraju*.

Szczegółowe określenie planu nauki, które z dotychczasowych wykładów rozszerzyć, które ścieścić lub zupełnie zaniechać, a które może dodać należy, to niechaj ocenią i postanowią fachowi z dzisiejszym stanem nauki leśnej i z rzeczywistymi wymaganiami w praktyce dokładnie obznajomieni.

Jeżeli szkoła lasowa dotychczas nie cieszyła się dobrym postępem uczniów jako zresztą wykazały tegoroczne końcowe i państwowe egzamina z złym skutkiem odbyte, to powody tego ujemnego rezultatu upatrywać należy najsamprzód w słabym przygotowaniu uczniów do szkoły wstępujących, od których według przepisów tylko ukończenie czwartej klasy gimnazjalnej lub realnej było żądaniem. Tymczasem niższe szkoły średnie nie są na tej stopie, aby uczeń nawet z dobrym postępem opuszczając je, był w stanie korzystać z wykładów w szkole lasowej obejmujących wielką ilość nowych dla niego przedmiotów. W tem przekonaniu i z konieczności urządzono wykłady pomocnicze dla wielu przedmiotów nauki. Wobec jednakowo wielkiej liczby przedmiotów fachowych trudnem jest nawet przypuszczenie, aby uczniowie w przeciągu dwuletniego kursu, tak w teorii jak i w praktyce potrafili tę naukę sobie dostatecznie przyswoić, ponieważ według rządowych przepisów nie ma się prawa żądać wyższych klas od wstępujących uczniów, przeto z konieczności należy przedłużyć kurs nauk z dwóch na trzy lata. Komisja gospodarstwa krajowego zgadza się tu zupełnie z wnioskami ankiety i Wydziału krajowego.

Pierwszy rok w szkole lasowej służyłby miał wyłącznie dla nauk i ćwiczeń uzupełniających w przedmiotach pomocniczych, w rozmiarach potrzebnych dla łatwiejszego pojęcia i zrozumienia wykładów fachowych w dwóch następnych latach.

Uczniowie z maturą mogliby być przyjmowani wprost na drugi rok kursu bez uszczerbku w przyszem kształceniu się fachowem.

Drugi i trzeci rok kursu użyte być mają dla przedmiotów fachowych w połączeniu z nauką demonstracyjną i z praktycznem zastosowaniem, którego brak dotychczas dotkliwie w szkole czuć się dawał. W ogóle na praktyczne kształcenie uczniów największą wagę ciągle zwracać należy, wielce też byłoby pożądanem, aby przyszłego dyrektora lub przynajmniej jednego z profesorów wykładającego przedmioty fachowe, wybrano o ile możliwości z pomiędzy kandydatów takich, którzy dłuższy szereg lat w większych lasach znanych z dobrego gospodarstwa praktyczną pełnili służbę, wtedy miałoby się rękojmię, że w wykładach nie będzie przeważać czysto książkowa wiedza, lecz z własnego doświadczenia powzięte praktyczne przekonanie. Tacy profesorowie mając z dawnych swych czynności stałe do lasów zamięłowanie, przekonani o niezmiernej ważności połączenia teorii z praktycznem zastosowaniem, nie tylko będą unikać wycieczek dla złego powietrza, dalekiego i nużącego chodzenia, ale przeciwnie dążyć będą do częstych ekskursyj, a przyzwyczajeni sami do trudów i niewygód z praktyczną służbą połączonych dadzą uczniom pożądaną bardzo przykład.

Tacy profesorowie wpoją w uczniów ducha organizacyjnego i rozwiją w nich zdolności administracyjne tak niezbędnie potrzebne przyszłym gospodarzom lasowym.

Co do praktycznej nauki nie należy żądać zupełnego wykształcenia gotowych gospodarzy lasowych, na takiego uczeń dopiero po kilku latach gorliwej pracy w czynnej służbie wyrobić się może, wcześniej nieco jeżeli się dostanie pod sprężyste i umiejętne kierownictwo, później lub nigdy, jeżeli wytrwałości w dalszem kształceniu zawodowem zabraknie.

Ćwiczenia praktyczne i demonstracyjną naukę obejmować powinny w ogólnych zarysach:

- a) wykonywanie różnych metod sztucznej uprawy i użycie różnych narzędzi dla kultur lasowych przeznaczonych;
- b) uskutecznienie i prowadzenie trzebieży od niskich do wyższych drzewostanów oraz cięcie drzewa i użycie narzędzi różnych do obróbki służących;
- c) pomiary z każdym w wykładach przedstawionym instrumentem, nie tylko lasów i gruntów, ale także niwelacye, prowadzenie rowów osuszających, mierzenie chyżości i siły wody oraz drzewa leżącego lub stojącego;
- d) trasowanie i wytyczanie linii leśnych, budowa zwykłych dróg z profilowaniem i obliczeniem kubatury;
- e) czynny udział kilkudniowy podczas dzikiego spławu drzewa;
- f) zwiedzenie zakładów leśno-przemysłowych, fabryk warsztatów, tndzież różnych urządzeń transportowych;
- g) ocenienie wartości drzewa w lesie na puń i w stanie obrobionym na podstawie danych miejscowych handlowych stosunków;
- h) wreszcie przeprowadzenie wszelkich przygotowawczych robót do ułożenia planu gospodarczego.

Te są główne przedmioty i najważniejsze działy praktycznego kształcenia, a jeżeli przy sposobności wykładów w lesie stosownie będzie zwracana baczna uwaga na rodzaj gleby, na roślinność i na różnych lasowych szkodników, to ze szkoły wyniosą uczniowie tyle zdrowego poglądu, ile go tam w ogóle nabyć mogą, resztę dorobić musi praktyka zawodowa.

Wszystkie wycieczki powinny się odbywać pod kierownictwem profesora z wykładem pouczającym na miejscu.

W wycieczkach nie powinna dyrekeya szkoły ograniczać się na zwiedzanie tylko lasu w Winnikach, owszem należy się starać, aby uczniowie obznajomili się z różnymi lasami dobrze prowadzonymi a znajdującymi się w odmiennych warunkach klimatu, położenia, gleby, stosunków handlowych i t. p.

Projektowana dłuższa praktyka w lesie po za obrębem szkoły, w czasie kursu w rozkładzie nauk (Alegat I.) w drugim i trzecim roku kursu, byłaby bardzo pożądaną, pomimo znacznych w wykonaniu trudności. Byłoby zadaniem Wydziału krajowego i dyrekeyi szkoły wyszukanie odpowiednich miejsc praktyki w lasach rządowych lub prywatnych umieszczenie uczniów u zdatnych leśników takich, którzyby mogli i zechcieli oprócz swych służbowych obowiązków zajmować się dozorem i kierownictwem tychże.

Zresztą sprawa ta przez ankietę nie jest rozstrzygniętą, należy więc nadal zostawić ją jeszcze otwartą.

W każdym razie póki taka praktyka nie zostanie wprowadzoną, należałoby wymagać od dyrekeyi szkoły odbywania częstych kilkudniowych wycieczek, nie szcędząc na opędzanie kosztów potrzebnych funduszków.

W tym kierunku pozwala sobie komisya gospodarstwa krajowego z pewnym naciskiem zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu, upatrując w zadośćuczynieniu temu życzeniu jeden z głównych warunków rozwoju i powodzenia szkoły lasowej.

Według istniejących dotychczas przepisów szkoła lasowa przyjmuje uczniów dopiero po ukończeniu lat siedemnastu, wobec jednakowo proponowanej zmiany kursu dwuletniego na trzyletni, wskazanem byłoby przyjmowanie uczniów po ukończeniu lat szesnastu. Tę myśl tem komisya gospodarstwa krajowego popiera, że młodzież zwykle wcześniej kończy wymagane niższe klasy szkół średnich, a przy trzechletnim kursie nauk z szkoły lasowej wychodziłaby po skończeniu dziewiętnastego roku życia, tak jak się to działo dawniej przy kursie dwuletnim.

Ponieważ przy trzechletnim kursie znacznie zwiększą się koszty utrzymania przez uczniów ponoszone, przeto wskazanem byłoby, aby Wysoki Sejm przywrócił do dawnej wysokości 2.400 zł. fundusz stypendyjny obecnie do 1.500 zł. rocznie zredukowany; przeważna większość młodzieży poświęcającej się zawodowi leśniczemu jest ubogą, wydatek ten, umożliwiający jej fachowe wykształcenie w ciągu trzech lat, łatwym jest do niesprawiedliwienia.

Nauka należycie przeprowadzona, a obznajamająca ucznia już w szkole z praktyką leśnictwa, czyni go jednak dojrzałym tylko do właściwej praktyki, na którą po ukończeniu nauk musi poświęcić lat kilka. Ażeby abiturjentom szkoły lasowej ułatwić nabycie właściwej praktyki zawodowej, ażeby po ukończeniu nauk nie byli zmuszeni przyjmować zaraz posady płatnej bez wyboru, przy takiej nawet administracyi lasu, przy której nie znajdą potrzebnego pouczenia i uzupełnienia wiedzy w szkole nabytej, ażeby mogli swobodnie wyszukać i odbyć przynajmniej jednoroczną praktykę nie tam, gdzie im chcą płacić, ale tam, gdzie się jeszcze czegoś nauczyć mogą, potrzeba, by rozporządzali dostatecznym funduszem na opłacenie kosztów utrzymania przynajmniej w pierwszym roku ich praktyki.

Że zaś w ogóle młodzież ta jest ubogą, zwykle prawie bez środków, nawet na ukończenie nauk w szkole lasowej, a tembardziej bez sposobu opłacenia kosztów w czasie praktyki po ukończeniu szkoły, dlatego chcąc, by nie była stracona większa część znacznych kosztów jakie kraj ponosi na utrzymanie szkoły, należy postarać się o stosowny fundusz na utworzenie kilku stypendyów w wysokości około 200 zł. rocznie, któremi mogliby być obdzieleni przynajmniej tacy abiturjenci, którzy z dobrym postępem cały kurs nauk ukończą, a złożeniem egzaminu z całości nauk zawodowych udowodnią, że na tę pomoc zasłużyli.

I ta sprawa zresztą nie jest nową, gdyż już w przeszłorocznem sprawozdaniu komisyi gospodarstwa krajowego o szkole lasowej była z naciskiem poruszoną.

Podwyższenie stypendyów z 1.500 zł. do wysokości 2.400 zł. oraz ustanowienie stypendyów na jednoroczne praktyczne kształcenie się uczniów po ukończeniu szkoły lasowej, nie będzie komisya gospodarstwa krajowego przedstawiać do uchwał Wysokiemu Sejmowi.

Zdaniem komisyi stosowna pora do powzięcia stanowczych uchwał w tym kierunku nadejdzie z chwilą, gdy reorganizacya szkoły ostatecznie będzie przeprowadzoną. Dla pewnej

w tych sprawach ciągłości uznała komisya gospodarstwa krajowego za stosowne umieszczenie tych uwag w swem sprawozdaniu.

W bliskiej przyszłości ma rząd przedłożyć Wysokiemu Sejmowi tak wielce pożądaný projekt nowej ustawy lasowej. Prawdopodobnie zawierać będzie ustawa postanowienia obowiązujące prywatnych właścicieli posiadających pewną ilość morgów lasów, do utrzymywania egzaminowanych leśników, dla młodzieży więc wychodzącej ze szkoły leśnej większa ilość posad się otworzy, a tem łatwiejszem stanie się ich uzyskanie.

W alegacie II. przedstawia Wydział krajowy projekt przyszłego planu nauk z uwzględnieniem mającego się zaprowadzić trzyletniego kursu.

W planie tym komisya gospodarstwa krajowego zmian nie proponuje, wnosi tylko, (jakto już powyżej w tem sprawozdaniu było powiedzianem), aby Wydział krajowy przy współudziale ankiety i sił fachowych, orzekł w jakich rozmiarach nauki te mają być wykładane, tak aby przyszłych leśników kształcić *stosownie do potrzeb kraju*, a zakład utrzymać ściśle na stopie *średniej szkoły lasowej*.

Podnieść tu jeszcze należy, że przy nauce inżynieri leśnej wypadałoby w sposób praktyczny obznajomić uczniów z budową zwykłych dróg i mostów, mniejszych upustów i jazów, oraz ze stawianiem prostych gospodarskich budynków.

Pożądanem także byłoby urządzenie w drugim lub trzecim roku kursu kilkutygodniowych wykładów o stęznem gospodarstwie stawowem. Prawie we wszystkich lasach w naszym kraju znajdują się tu i ówdzie niezadrzewione małe łąki, bagna lub moczary, które w rzeczywistości są nieużytkami, gdyż z nich zbiera się tylko szuwar lub kwaśne siano — otóż tego rodzaju nieużytki można nieraz na mniejsze lub większe przerobić stawy stosunkowo nieznanym kosztem, przy ułatwianiem miejscowem położeniu. Przy dosyć wysokich cenach ryb ciągle się utrzymujących i przy znacznym popycie, chów ryb znaczne może dawać dochody.

Komisya gospodarstwa krajowego przystępuje w zupełności do wywodów Wydziału krajowego, tyczących się ustanowienia posady nauczyciela-adjunkta mającego zastąpić dwóch dotychczasowych docentów.

Ostatni z wniosków Wydziału krajowego (Nr. 6) zmienia komisya gospodarstwa krajowego tylko w tym kierunku, aby jak najrychlej dać możność Wydziałowi krajowemu do przystąpienia do stanowej reformy szkoły lasowej.

Ponieważ, jak to już wyżej stwierdzono, reorganizacya szkoły lasowej konieczną i nagłą stała się potrzebą, przeto komisya gospodarstwa krajowego sądzi, że Wydział krajowy winien jak najrychlej już w tym roku przeprowadzić reformę przejściową, która przygotuje i ułatwi wprowadzenie już stanowej reformy w roku szkolnym 1890 na 1891.

Na podstawie wyvodu powyższego komisya gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego tyczące się spraw krajowej szkoły średniej gospodarstwa lasowego we Lwowie.

2) Sejm ustanawia drugą posadę nauczyciela-adjunkta do wykładu nauk matematycznych i fachowo-leśniczych z placą roczną w kwocie 800 zł.

3) Sejm poleca zamieścić w budżecie krajowej szkoły leśnej we Lwowie pozycyę wydatków w kwocie 800 zł. na placę nauczyciela-adjunkta, a natomiast wykreślić z pozycyi wydatków kwoty 800 zł. przeznaczonej na wynagrodzenie docenta matematyki elementarnej

i fizyki, kwotę 400 zł., tudzież całą pozycję 400 zł., przeznaczonych na wynagrodzenie docenta rysunków.

4) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby w jaknajkrótszym czasie przeprowadził reorganizację przejściową szkoły leśnej według zasad wskazanych przez ankietę, zaprowadzając trzechletni kurs nauk w tej szkole.

5) Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby stanowiącą reorganizację, w duchu przedłożonego projektu i niniejszego sprawozdania przeprowadził przed rozpoczęciem roku szkolnego 1890/91 i zdał sprawę z tej czynności na najbliższej sesyi sejmowej.

Przewodniczący :

L. Wodzicki w. r.

Sprawozdawca :

Zamoyski w. r.